

Drottningens England

J.O.Olsson & M.Sjögren

July 23-24, 2015

J.O.Olsson, eller 'Jolo' signaturen under vilken han är mer känd, är en driven skribent, en professionell journalist, som vet hur ett reportage skall vinklas. Boken, skriven med journalistens hustru, ger ett antal vignetter från ett vardagsnära men ändå excentriskt engelskt liv från åren efter andra världskriget. Just denna sammanvävning av det tryggt vardagliga med en still galenskap utgör charmen i den engelska tillvaron, känd från den lättsamma 1900-tals litteraturen av många svenska läsare, som vid denna tid inte i någon större omfattning kunde på egen hand på ort och ställe uppleva den. Författarna blir därmed ciceroner under det sista årtiondet som reseskildringen, gärna i föreläsningsform med diabilder, kunde hänföra en större läse- och åhörarkrets.

Vi som läsare undfågnas med glimtar från den legendomspunna överklassen, där i gentelmannaidealet ingår som omistlig del kultiverandet av den energiska och systematiska sysslolösheten. Förmågan att vara intensivt sysselsatt utan att uträtta det minsta, en förmåga, eller kanske snarare läggning, som den abdikerade monarken i hög grad besatt. Detta att inte riktigt ta något på allvar, ty detta är smått vulgärt, utan att glorifiera amatörismen och diletantismen. Och så går det som det går. De gamla arvegodsens bär sig inte längre ekonomiskt, och höga arvskatter gör förmedlingen till kommande generationer en dyrbar affär. En lösning är att visa godsens för en större allmänhet, vars nyfikenhet tycks vara uteslutande. Det engelska klassamhället med sina oskrivna regler och instinktivt förvärvade förhållningsregler när det umgänget över klassgränserna, utgör en ständig källa till fascination för den utomstående betraktaren. Intimt förknippat med det stratifierade engelska samhället är det koloniala imperiet, källan till det engelska globala självförtroendet, som det kommer till uttryck i Kiplings 'Den vite mannens börda'.

Många engelska institutioner förefaller obegripliga för den utomstående. En sådan är cricket, denna mystiska sport, vars fascination inte står att finna i dess dynamik eller dramatik, som är obefintlig, utan i dess statistik. En match kan försiggå över dagar långsamt avnjutet av en insatt publik av kännare. Vad det hela går ut på har författarparet inte lyckats utröna trots tappra försök. Vilken skillnad till tennisen, för att inte tala om fotbollen, som erövrat världen.

En annan obegriplighet kan vara det ålderdomliga rörmokeriet. Från att vara ett föregångsland för vatten och avlopp har England i sin självtillräcklighet blivit ett där efterblivenheten är detta uppenbara signumet. Ett virvarr av rör som dessutom läggs på utsidan av huset vilket innebär oundvikliga olyckor när vattnet fryser. Men detta framställs istället som ändamålsenligt ty det gör ju det så mycket lättare att laga brustna rör. Centralvärme är något annat som lyser med sin frånvaro. Aldrig har författarna frusit lika mycket som i England, trots dess milda klimat. Och i många fall på ett hotellrum försörjs den bleka brasan av lösa mynt som släpper fram den oundgängliga gasen i små portioner. Vad händer när man står mitt i natten med en växel som runnit bort? Man förstår att den engelska varmvattenflaskan fyller en mycket viktig funktion.

För en svensk kan puben utgöra den mest typiska, och avundsvärda institutionen. Detta att dagligen kunna umgås med alkohol under gemytliga och avslappnande former, så långt från svenskens skuldmedvetna och neurotiska fyllefester. Vad kan roa och upplysa svensken mer än rapporter på plats. Hur en pub kan ha tre olika ingångar för att kunna tillfredsställa ett så brett sortiment av kunder som möjligt, allt ifrån den gamla damen med knähunden, eller arbetaren med sina kompisar och vardagskläder, till ett något mera sofistikerat klientel. Förbundet med pub-traditionen är den lättsamma, om samtidigt satiriska Music-Hall, som får sitt eget lilla kapitel. Och för att återkomma till drycker är ritualen med teet något som mer skänker förundran än drömmande entusiasm hos svensken, fastän det bara är en direkt översättning av den senares kaffe och fikaritualer. High-tea på söndagar, är ju te med söta bakverk, ett oskuldsfullt tidsfördriv, som likt kafferepet, väl lämpar sig för att inlemmas i kyrkans hägn.

Författarna blir genast allvarigare när de kommer in på de sociala orättvisorna i det engelska samhället, med fokusering på de underprivilegerades oromantiska levnadsvillkor. Ett kapitel ägnas hamnarbetarna i London och de förändringar som övergången från daglön till veckolön innebar. Ett annat åt det ålderdomliga rättsväsendet med sina uppenbara motsägelser och de tragedier dessa innebär. De engelska rättvisan är liksom all rättvisa formell, men kanske mer utpräglad så än de flesta andra. Det är inte nödvändigtvis sanningen som skall fram utan vad som prövas är hållbarheten i argumenten som förs fram. Inga känslor, endast fakta, och att en förment fjorton månaders graviditet visar utan tvivel en hustrus otrogenhet antages ej utan förkastas som medicinska spekulationer. Eller att en desperat kvinna som överväger i två minuter innan hon attackerar med en yxa sin make som är på väg att våldtaga henne tyder på överlagt mord och inte dråp, ty annars skulle detta sätta ett ödesdigert prejudikat. Följden blir att denna stackars tonåriga kvinna döms till döden. Detta kapitel blir det längsta i hela boken och det enda vilket dryper av en viss indignation.

En annan episod som tas upp är besöket på slottet Blenheim, där Winston Churchill växte upp, den unge slyngeln som när han satt i Parlamentet detta räknade bland sina ledamöter sådana som satt där på 1840-talet och som hade fötts under Napoleonkrigen. Gästerna lotsas runt i den stora parken och undfägnas, och till slut får de lyssna till den levande legenden själv, som dock bara är en skugga av sitt forna jag.

Slutligen tas det litterära engelska inflytandet upp. Inte det tunga, allvarliga och stundom högklassiga, utan det lättsmälta, lekfullare såsom barnboken eller deckaren. Till den senare hör Sherlock Holmes, och författarna förundras med den skicklighet Conan Doyle lyckas frammana den romantiska bilden av det dimmiga sekelskiftes London med så små medel. Ja, kanske det är omedvetet, i inga andra av sina verk har han uppvisat tillnärmelsevis samma skicklighet. Till det förra åberopar författarna Arthur Ransome och hans historier om Peter Pan och drömmen om den eviga barndomen. Ransome växte upp i det engelska sjödistriktet och författarna nämner familjen Collingwood i förbigående, troligen utan någon större insikt att denna producerade den kände historikern och filosofen R.G. Collingwood.